

ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ

ΠΛΑΤΩΝ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟΝ
ΚΑΙ ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΚΑΤΑ ΜΗΝΑ

ΤΟΜΟΣ Β'. - ΤΕΥΧΟΣ ΙΒ'.

ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ 1880

Οὐκ ἔστι περὶ δού ἂν θεοτόκου ἀνθρώπου
βουλευσαίτο ἢ περὶ παιδείας καὶ αὐτοῦ καὶ
τῶν αὐτοῦ οικείων. (Πλάτ. Θεαγης.)

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΕΚ ΤΟΥ ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ Χ. Ν. ΦΙΛΑΔΕΛΦΕΩΣ

1880

ΚΡΙΣΙΣ ΤΟΥ ΝΙΚΟΔΗΜΕΙΟΥ ΑΓΩΝΟΣ

Ἀναγνωσθεῖσα ὑπὸ τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως

ΤΟΥ

ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΚΟΥ ΣΥΛΛΟΓΟΥ

Τῆ 9ῃ Μαρτίου 1880 ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ Βαρβακείου Λυκείου.

Κύριοι,

Τὸ τρίτον νῦν τελεῖται ἡ κρίσις τοῦ συγγραφικοῦ ἀγῶνος, ὃν ὁ ἀείμνηστος Κωνστ. Νικόδημος πρὸ τετραετίας ἰδρυσεν ὑπὸ τὴν ἐπιμέλειαν τοῦ Ἑλ. διδασκαλικοῦ Συλλόγου, ἐπιθυμῶν διὰ καταλλήλων βιβλίων τὸ μὲν, νὰ διεγείρῃ τὸ ἐνδιαφέρον τοῦ ἑλλ. λαοῦ πρὸς τὰς φυσικὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς πρακτικὰς τέχνας, τὸ δὲ, νὰ συντελέσῃ εἰς τὴν παρ' αὐτῷ καὶ τῇ μαθητιώσῃ νεότητι διάδοσιν καὶ ἐμπέδωσιν ὑγιῶν ἠθικῶν ἀρχῶν. Ἡ εὐστοχωτάτη δὲ αὕτη ἐκλογή τῶν θεμάτων τοῦ ἀγῶνος δεικνύει, πόσον ὁ αἰετὶς ἀγωνοθέτης κατενόει τὰς οὐσιώδεις τοῦ ἔθνους ἀνάγκας.

Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν, ὡς γνωστόν, προεκηρύχθη ὑπὸ τοῦ Συλλόγου ἡ συγγραφή μιᾶς πραγματείας συμπεριλαμβανούσης καὶ τὰ τρία ταῦτα, καθ' ἑαυτὰ εὐρέα καὶ σπουδαῖα θέματα· κατὰ δὲ τὴν ὠρισμένην προθεσμίαν ἀπεστάλη εἰς τὸ Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου μία μόνη πραγματεία, κριθεῖσα ὑπὸ τῶν ἀγωνοδικῶν ἀναξία βραβεύσεως. Τὸ δεύτερον ἔτος πάλιν μία πραγματεία παρουσιάσθη, διεκδικούσα τὸ βραβεῖον, κριθείσης ὁμως ὄλως ἀναξίας, ἡ κρίσις ἀνεβλήθη κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο. Τὸ τρίτον ἔτος παρουσιάσθη αὖθις μία μόνη πραγματεία, ἣτις ἐπίσης ἐκρίθη τοῦ ἄθλου ἀναξία.

Τότε ὁ Σύλλογος ἐπιθυμῶν νὰ εὐκολύνῃ τὸ βαρὺ τῷ ὄντι ἔργον, ἐτριχοτόμησε τῇ συγκαταθέσει καὶ τοῦ ἀγωνοθέτου τόν τε ἀγῶνα καὶ τὸ βραβεῖον, προκηρύξας τὴν συγγραφήν ἀντὶ μιᾶς τριῶν εἰδικῶν καὶ ἀνεξαρτήτων πραγματειῶν, ἐκάστης ἰδίᾳ περὶ ἑνὸς ἐκάστου τῶν τριῶν θεμάτων πραγματευομένης. Ἡ δὲ τοῦ παρόντος ἔτους συγκομιδὴ ἀπέδειξεν, ὅτι

ὁρθῶς ὁ Σύλλογος ἐβουλεύθη καὶ εἰς ἀναγκαῖον προέβη μέτρον· διότι 8 πραγματεῖαι ἀπεστάλησαν ἐφέτος εἰς τὸ Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου, ἦτοι 4 μὲν περὶ καθηκόντων, 3 δὲ περὶ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν καὶ 1 περὶ γεωπονίας, κτηνοτροφίας καὶ βιομηχανίας.

Τὸ δὲ Προεδρεῖον τοῦ Συλλόγου ἀνέθηκε τὴν κρίσιν τῶν πονημάτων τούτων εἰς τριμελῆ ἐπιτροπείαν, συνισταμένην ὑπὸ τῶν κ. κ. Χρ. Παπαδοπούλου, διευθυντοῦ τοῦ διδασκαλείου, Ὁθ. Φρειδερίκου, καθηγητοῦ, καὶ Π. Γενναδίου γεωπόνου καὶ τμηματάρχου τοῦ ὑπουργείου τῶν ἐσωτερικῶν.

Ἐκ τῆς ἀναγνώσεως τῆς κρίσεως τῆς Ἐπιτροπείας θέλετε ἰδεῖ τὴν ποιότητα καὶ ἀξίαν ἐκάστου τῶν κατὰ τὸν παρόντα ἀγῶνα παρουσιασθέντων ἔργων. Ἄλλ' οἷα δὴποτε καὶ ἂν ἦναι αὕτη, ἡ σχετικὴ εὐφορία τοῦ παρόντος ἔτους μαρτυρεῖ, ὅτι ἱκανοὶ τῶν παρ' ἡμῖν λογίων δεόντως ἐξετίμησαν τὴν μεγάλην τοῦ ἀγῶνος ἀξίαν καὶ τὴν ἐξ αὐτοῦ προελευσομένην κοινὴν ὠφέλειαν καὶ δὲν ὤκνησαν φιλοτίμως ν' ἀποδυθῶσιν εἰς αὐτόν, προθυμούμενοι νὰ προσενέγκωσι τὰ πορίσματα τῶν γνώσεων καὶ τῆς μελέτης αὐτῶν ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς καὶ ὑλικῆς προαγωγῆς τῆς νεότητος καὶ τοῦ λαοῦ, ἐφ' ᾧ ὁ Σύλλογος ἀπονέμει αὐτοῖς τὸν δίκαιον ἔπαινον, ἔχει δὲ δι' ἐλπίδος, ὅτι πλείονα καὶ κρείτονα κατὰ τὸν προσεχῆ ἀγῶνα φιλοπονήματα θέλουσι παρουσιασθῆ.

Ἄλλ' οἱ πλείστοι ὑμῶν τὴν στιγμὴν ταύτην ἔχετε, εἶμαι βέβαιος, τὸν νοῦν πρὸς τὸν ἰδρυτὴν τοῦ παρόντος ἀγῶνος, τὸν ἀοίδιμον Νικόδημον, οὗ τὴν στέρησιν ἅπαντες βαθέως αἰσθανόμεθα. Καὶ τῷ ὄντι πῶς δύναται τις νὰ μὴ ἀναπολῆ καὶ νὰ μὴ θαυμάζῃ τοὺς ἄνδρας ἐκείνους τοῦ μεγάλου ἡμῶν ἀγῶνος, ὅστις κατὰ τὸν ποιητὴν

εἰς δάφνας τοῦ Μαραθῶνος,
τῆς Σαλαμίνοσ, τῶν Πλαταιῶν
ἦνωσε νέκσ ἄλλου ἀγῶνος
ἐνδοξοτέρας τῶν παλαιῶν ;

τοῦ ἀγῶνος, καθ' ὃν

στρατοὶ τὴν δίκελλαν ζευγιτῶν,
τὴν κώπην λέμβων ἔφυγον στόλοι
καὶ εἰς ἐδίωξεν ἑκατόν ;

Εἰς τῶν ἡρώων ἐκείνων τοῦ μεγάλου ἑλλ. ἀγῶνος εἶναι ὁ τοῦ παρόντος

εἰρηνικοῦ καὶ πνευματικοῦ ἀγῶνος ἰδρυτῆς. Οἶονεὶ θέλων ν' ἀποδείξῃ ἀληθές καὶ ἐς αἰεὶ παρὰ τοῖς "Ἕλλησι διασωζόμενον τὸ ὑπὸ τοῦ Περικλέους περὶ τῶν Ἀθηναίων ῥηθὲν «καὶ φιλοσοφοῦμεν ἄνευ μαλακίας», ὁ ἀνιδιμοσ Νικόδημος ἔθεσε τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, τῶν πρακτικῶν τεχνῶν καὶ τῆς ἠθικῆς ἀγῶνα. Ἀθάνατε ἄνερ! διὰ τί δὲν μᾶς ἔλεγες κάλλιον ποῦ ἐδιδάχθητε σὺ καὶ οἱ συναγωνισταί σου τὴν ἀρετὴν, τὴν ἠθικὴν τῆς αὐταπαρνησίας καὶ τοῦ καθήκοντος;

Θὰ γράφονται ἠθικαὶ πραγματεῖαι καὶ καθηκοντολογίαι· ἡ ἑλληνὶς νεότης τὴν καρδίαν καὶ τὸν χαρακτῆρα ἀσφαλῶς δύναται νὰ μορφώῃ ἐν τῇ μελέτῃ καὶ μιμῆσει τοῦ βίου καὶ τῶν πράξεων τῶν προγόνων καὶ πατέρων ἡμῶν κατὰ τοὺς παρόντας μάλιστα καιρούς, ἐν οἷς ἡ ὑλοφροσύνη καὶ ἰδιοτέλεια ἀπειλοῦσι πᾶν εὐγενὲς αἴσθημα νὰ πνίξωσι, σταθμίζουσα τὰ πάντα διὰ τῆς πλάστιγγος τοῦ συμφέροντος.

Τὸ κακὸν εἶναι σπουδαῖον· διότι καὶ αἱ 4 ἠθικαὶ πραγματεῖαι αἱ εἰς τὸν παρόντα ἀγῶνα ἀποσαλεῖσαι σκοπὸν καὶ ἐλατήριον τῆς τοῦ ἀνθρώπου ἐνεργείας θέτουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον τὸ ὠφέλιμον καὶ τὸ συμφέρον. Εἶναι τῇ ἀληθείᾳ εἰρωνεία, ἵνα μὴ τι ἄλλο εἴπωμεν ἀληθῶς ἀποτρόπαιον, ἐν ἀγῶνι τοῦ Κωνσταντίνου Νικοδήμου, ἀνδρός, ὅστις ἐν καιρῷ μὲν κινδύνων ἠγωνίσαστο τὸν καλὸν ὑπὲρ πίστεως καὶ πατρίδος ἀγῶνα, ἐν εἰρήνῃ δὲ πνευματικὸν συνίστα ἀγῶνα, ἐν τοιούτῳ ἀγῶνι αἱ ἠθικαὶ πραγματεῖαι τὸ συμφέρον καὶ τὸν εὐδαιμονισμὸν νὰ θέτωσι σκοπὸν τοῦ Ἕλληνοσ!

Ἄλλ' ἀναγνώστου ἀπλοῦ ἔργου ἐπιτελοῦντι δὲν μοὶ ἐπιτρέπεται ἐπὶ πολὺ νὰ μηκύνω τὴν εἰσῆγησιν· διὸ εἰσέρχομαι εἰς τὴν ἀνάγνωσιν τῆς κρίσεως τῆς τῶν ἀγωνοδικῶν Ἐπιτροπείας, ἀρχόμενος πρῶτον ἀπὸ τῆς κρίσεως τοῦ πονήματος τοῦ φέροντος τὴν ἐπιγραφὴν:

«Νικοδήμεια ἄθλ' ἀνατέλλει
στεφανῶσαι τὸν ἄριστον θέλει».

Ἐν τῷ πονήματι τούτῳ ὁ συγγραφέας φαίνεται προτιθέμενος νὰ διαγωνισθῇ διὰ τὸ περὶ τῶν χρησιμωτέρων γνώσεων τῆς Γεωργίας, τῆς Κτηνοτροφίας καὶ τῆς Βιομηχανίας βιβλίον. Τοῦτο δὲ γίνεται φανερόν ἐκ τοῦ τρίτου μέρους τοῦ χειρογράφου αὐτοῦ, ὅπερ πραγματεύεται περὶ γεωργίας.

Τὸ πρῶτον μέρος τὸ ἐπιγραφόμενον «Κτηνοτροφία» περιλαμβάνει τὸ πλεῖστον ἀρχὰς ζωολογίας, αἰτινες βρίθουσι σφαλμάτων, τὰ δὲ ἐν αὐτῷ καθαρῶς εἰς τὴν Κτηνοτροφίαν ἀναγόμενα, εἶναι πάνυ ὀλίγα, ἐλλιπῆ καὶ οὐχὶ ἄνευ σπουδαίων σφαλμάτων.

Τὸ δεύτερον μέρος ἐπιγράφεται «Βιομηχανία». Ἐνταῦθα ὁ πονήσας κατατάσσει τὸ ἐμπόριον, τὴν διανοητικὴν ἀνάπτυξιν, ἣν ἀποκαλεῖ «Πνευματικὴν βιομηχανίαν ἢ Γνώσεις,» τὴν θρησκείαν, τὴν νοσηλείαν, τὴν ὑγιεινὴν, ἐν ἐνὶ λόγῳ πᾶν ἐπάγγελμα, πᾶν ὅ,τι παράγει πλοῦτον. Ἡ παραδοχὴ παντὸς ἐπαγγέλματος ὡς κλάδου τῆς βιομηχανίας εἶναι ὁμολογούμενως θεωρία πρωτοφανής, ἀλλ' ὑπὲρ τὸ δέον τολμηρά, ἥκιστα δὲ κατάλληλος ἵνα ἐκτεθῆ ἐν βιβλίῳ σκοποῦντι τὴν μόρφωσιν τῶν παίδων καὶ τοῦ λαοῦ ἐν γένει.

Τὸ τρίτον μέρος τοῦ χειρογράφου τὸ ἐπιγραφόμενον «Γεωργία» δὲν περιλαμβάνει μὲν ζητήματα ἄσχετα τῷ κύκλῳ, ὡς συμβαίνει εἰς τὰ προηγούμενα δύο μέρη· βρῖθαι ὅμως σφαλμάτων καὶ εἶναι ἐλλιπές, καθόσον οὐδὲν περὶ γεωργικῶν ἐργαλείων, μηχανῶν καὶ βελτιώσεων ἀναφέρει, ζητημάτων σπουδαιωτάτων διὰ τὴν σημερινὴν γεωργίαν καὶ ἰδίως διὰ τὴν ἀνάπτυξιν αὐτῆς ἐν Ἑλλάδι.

Ἦθελεν εἶσθαι λίαν ἐπίμοχθον ἅμα δὲ καὶ μάταιον ν' ἀπαριθμήσωμεν ἐνταῦθα ἅπαντα τὰ ἐν τῷ χειρογράφῳ τούτῳ ἀπαντῶντα σφάλματα· διὸ περιοριζόμεθα ἀναγράφοντές τινα τούτων ἱκανῶν ὅπως πείσωσι περὶ τοῦ ἀκαταλλήλου τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου.

Μέρος Α' Κτηνοτροφία. Σελ. 4 § 7. Ὑποδιαίρει τὸ βασίλειον τῶν ζώων εἰς ἑξὶ τάξεις, ἧτοι εἰς θηλαστικά, πτηνά, ἀμφίβια ἰχθύς, ἔντομα καὶ σκώληκας.—Σελ. 23 § 72 λέγει ὅτι αἱ νυκτερίδες ὑπάγονται εἰς τὴν τάξιν τῶν πτηνῶν.—Σελ. 24 74 ἀποκαλεῖ τὰ ὠάρια τῶν ἰχθύων αὐγοτάριχα.—Σελ. 25 § 75 ἀποκαλεῖ τοὺς ὄφεις καὶ τὰς χελώνας ἀμφίβια.—Σελ. 32 § 93 ἀποκαλεῖ τὰ ὄστρεα σκώληκας.—Ἐκ πάντων τούτων φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶχεν ὑπόδειγμα ζωολογίαν τινὰ τοῦ μεσαιῶνος.

— Μέρος Β' Βιομηχανία.—Εἰ καὶ ὁ πονήσας ἐπιγράφει τὸ μέρος τοῦτο Βιομηχανίαν, οὐδὲν περὶ αὐτῆς ἀναφέρει, πολλὰ καὶ περίεργα διηγούμενος περὶ θεολογίας, περὶ ἀγωγῆς, περὶ παιδείας κτλ.

— Μέρος Γ' Γεωργία, — Ἡ περιγραφὴ τῆς μάργης εἶναι ἀκατάληπτος. Συμβουλεύει αὐτὴν ὡς μετὰπλάσμα (amendement), δὲν λέγει δὲ ποῦ αὕτη εὐρίσκεται καὶ πῶς διαγινώσκεται.— Ὅμιλῶν περὶ μεταπλασμάτων ἢ μεταποιητικῶν γαιῶν, ὡς ἀποκαλεῖ αὐτά, λέγει ὅτι σπανίως εὐρίσκεται ἔδαφος ἔχον ἀνάγκην ἀμμώδους γῆς. Τοῦτο εἶναι ἴσως ἀληθές καθόσον ἀφορᾷ τὴν Ἀττικὴν καὶ τινα ἄλλα μέρη τῆς Ἑλλάδος. Ἐν Ἡλείᾳ ὅμως, ἐν Ἀργολίδι, ἐν Μεσσηνίᾳ καὶ ἄλλαχοῦ ὑπάρχουσιν ἀπέραντοι ἐκτάσεις, ὧν τὸ ἔδαφος καὶ τὸ ὑπέδαφος εἶναι ἀργιλλωδέστατον· αἱ δὲ τοιαῦται γαῖαι δύνανται σπουδαίως νὰ βελτιωθῶσι διὰ τῆς προσθήκης ἄμμου.

—Σελ. 12 λέγει ὅτι ἡ ἐξόρυξις τοῦ γουάνου εἶναι πολυδάπανος καὶ ὅτι ἡ οὐσία αὕτη ἐξακολουθεῖ παραγομένη. Ἀμφότερα ἐσφαλμένα.—Σελ. 13 λέγει ὅτι «ἡ Γεωργία συμβουλεύει» νὰ προστίθῃται εἰς τὰ ἐν λάκκῳ συσσωρευόμενα λιπάσματα θειοῦχος σίδηρος, ἵνα οὕτω προλαμβάνηται ἡ ἀπώλεια τῶν ἀζωτούχων οὐσιῶν τῶν λιπασμάτων. Ἐν πρώτοις ὁ συγγραφεὺς σφάλλεται λέγων θειοῦχος σίδηρος καὶ βεβαίως ἐννοεῖ τὸν *θειῖκον σίδηρον*· εἶτα δὲ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον δὲν γίνεται χρῆσις τῆς οὐσίας ταύτης, ἥτις εἶναι δαπανηρὰ, ἀλλὰ τῆς ἀσβέστου ἢ καὶ τοῦ χόματος αὐτοῦ, οὐσιῶν εὐώνων καὶ δυναμένων ν' ἀπορροφῶσιν ἅπασαν τὴν ἐκ τῆς συσσωρευομένης κόπρου ἐκλυομένην ἀμμωνίαν.—Σελ. 14—15. Ἡ περιγραφή τῶν λιπασμάτων εἶναι ἀτελεστάτη· παραλείπει δὲ ὁ συγγραφεὺς τὰ φύκη, τῶν ὁποίων γίνεται χρῆσις εἰς πολλὰ τῆς Εὐρώπης μέρη καὶ ἐν Χίῳ. Τὴν χρῆσιν ταύτην πᾶν Ἑλληνικὸν περὶ Γεωργίας βιβλίον πρέπει νὰ ἀναφέρῃ, διότι εἶναι ἄριστον λίπασμα καὶ διότι εἰς τὰ πλεῖστα τῶν παραλίων τῆς Ἑλλάδος εὐρίσκεται ἐν ἀφθονίᾳ, ὥστε σχεδὸν ἀνεξόδως δύναται τις νὰ χρησιμοποιοῖ αὐτό.—Σελ. 25. Ἐσφαλμένως λέγει ὅτι ἐν Εὐρώπῃ πρὸς θερισμὸν μεταχειρίζονται ἀτμομηχανάς.—Σελ. 39 λέγει ὅτι «αἱ ἐξαιρέτως γόνιμοι γαῖαι δίδουσι ἕως 180 ὀκάδας ἀραβοσίτου καθ' ἕκαστον στρέμμα.» Ὁ ἀριθμὸς οὗτος παριστᾷ περίπου τὸν μέσον ὄρον τῆς κατὰ στρέμμα παραγωγῆς τοῦ ἀραβοσίτου. Αἱ γόνιμοι γαῖαι δίδουσι καὶ μέχρι 250—300 ὀκάδ. ἀραβοσίτου κατὰ στρέμμα. Πάντες δὲ σχεδὸν οἱ ἀριθμοὶ τῆς κατὰ στρέμμα ἀποδόσεως τῶν διαφόρων προϊόντων εἶναι ἐσφαλμένοι. Ὅθεν φαίνεται ὅτι ὁ συγγραφεὺς εἶχεν ὑπ' ὄψει οὐχὶ τὴν Ἑλλάδα ὅλην, ἀλλὰ τὴν λεπτόγεων Ἀττικὴν. — Πρὸς ἀροτρίασιν ὁ συγγραφεὺς προτιμᾷ τοὺς βόας λέγων ὅτι τούτους καὶ ἀφοῦ γηράσωσι, χρησιμοποιοῦμεν πωλοῦντες αὐτοὺς τοῖς κρεοπώλαις, Ἐν τούτοις ἐν Ἑλλάδι, ὡς ἐκ τῆς ἐλλείψεως χειρῶν καὶ κατ' ἀκολουθίαν τῆς ὑπερτιμῆσεως τῶν ἡμερομισθίων, εἶναι ἀναμφιβόλως προτιμότερον νὰ παραδεχθῶμεν ζῶα καὶ ἐργαλεῖα δαπανηρότερα μὲν τῶν ὑπαρχόντων, δυνάμενα δὲ νὰ ἐκτελῶσιν ἐντὸς τοῦ αὐτοῦ χρονικοῦ διαστήματος ἐργασίαν ἀνωτέραν κατὰ τε τὸ ποῖόν καὶ τὸ ποσὸν τῆς διὰ τῶν ἐν χρήσει ζώων καὶ ἐργαλείων ἐκτελουμένης.

Διὰ δὲ τὸ βιβλίον, ὅπερ δέον νὰ περιλαμβάνῃ τὰ σπουδαιότερα καὶ διδακτικώτερα ἐκ τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, γεωλογίας, ζωολογίας, βοτανικῆς, ὀρυκτολογίας, μετεωρολογίας καὶ ἀστρονομίας, τρία πονήματα ὑπεβλήθησαν εἰς τὴν ἡμετέραν κρίσιν.—Τούτων τὸ μὲν φέρει ἐπιγραφὴν :

«*Ἐν τοῖς ἀγῶσι τοὺς προεξανισταμένους ῥαπίζουσι
Ναί· ἀλλὰ καὶ τοὺς ἀπολειφθέντας οὐ στεφανοῦσιν.*»

Τοῦ ἔργου τούτου ἐν πολλοῖς συναντωμένου τῷ προηγουμένῳ, τὰ μὲν πλεονεκτήματα μικρὰ καὶ ἀνάξια λόγου, τὰ δὲ ἁμαρτήματα πλεῖστα καὶ σπουδαιότατα.

Α') Τὸ πόνημα τοῦτο βρίθκει τοσοῦτων ἐπιστημονικῶν σφαλμάτων, ὥστε ἡ ἀπαρίθμησις ἀπάντων αὐτῶν ἀποβαίνει δυσχερεστάτη ἅμα δὲ καὶ ἄσκοπος· οὐχ ἥττον ὅμως κρίνομεν καλὸν νὰ παραθέσωμεν ἐξ αὐτῶν τινὰ ἀρκοῦντα καὶ ταῦτα ὅπως καταδειξῶσι τὴν γυμνότητα τοῦ ἔργου ὑπὸ ἐπιστημονικὴν ἔποψιν, πρὸς δὲ καὶ τὸ ὅλως ἀκατάλληλον αὐτοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγῶνος.

— Ἐν § 6 τῆς Γεωλογίας ἀποκαλεῖ τὰ κοράλλια μικροσκοπικὰ ζώφια.— Ἐν § 13 λέγει ὅτι ἡ λάβα εἶναι πέτραι διαλελυμέναι.— Ἐν § 17 μετὰ τινὰς ποιητικὰς περὶ σεισμῶν ἐκφράσεις προστίθησιν ὅτι «Ἐκ τινος τοιοῦτου σεισμοῦ ἐκρημίσθη μία τῶν στηλῶν τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς ἐν Ἀθήναις τῷ 1852», ἐνῶ ὡς γνωστὸν οὐδεμίᾳ περὶ τούτου ὑπάρχει βεβαιότης, κοινῶς δὲ μαρτυρεῖται ὅτι λαίλαψ κατέρριψεν αὐτήν.— Τὰ μεταλλικὰ ὕδατα τῆς Αἰδηψοῦ καὶ τῆς Κύθνου, ἐν μὲν τῇ 24ῃ § ὀνομάζει ἀλατοῦχα ἢ ἀεριώδη, ἐν δὲ τῇ 25ῃ § κατατάσσει αὐτὰ μετὰ τῶν ἀνθρακούχων ἢ ἀεροσιδῶν.— Ἐν τρισὶν ὅλαις παραγράφοις ἀπεραντολογήσας περὶ καταρρακτῶν, ἐν § 43 περιγράφει τὰς παλιρροίας ἐν οὐ δέοντι· διότι περὶ παλιρροιῶν πραγματεύεται ἡ Ἀστρονομία.— Ἐν § 44 συγχέει ἐντελῶς τὰ πετρώματα καὶ τὰ στρώματα καὶ λέγει ὅτι τὰ ὕδατογενῆ πετρώματα ἐσχηματίσθησαν ἐκ τῆς ἐνεργείας τοῦ ὕδατος διὰ χημικῶν ἐργασιῶν, παραλείψας ὅλως τὴν μηχανικὴν τῶν ὑδάτων ἐνέργειαν.— Ἀπὸ τῆς 49ης § καὶ ἐξῆς περιγράφει τὰ διάφορα τῆς Γῆς στρώματα συντομώτατα, μετὰ μεγίστης ἀταξίας καὶ λίαν αὐθαιρέτως· ἐνῶ ἡ περιγραφικὴ Γεωλογία, δηλαδὴ ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν στρωμάτων καὶ τῆς ἀλληλουχίας αὐτῶν, εἶναι ὁ πρῶτιστος τῆς Γεωλογίας σκοπός.

Ἐν δὲ τῇ Ζωολογίᾳ, § 4η, λέγει «Μετὰ τὰ ζώφουτα ἔρχονται τὰ ἀρθρόζωα καὶ μετὰ ταῦτα τὰ μαλάκια» ἐνῶ, ὡς γνωστὸν, τὰ ἀρθρόζωα εἶναι ἀνώτερα τῶν μαλακίων κατὰ τὸν ὀργανισμόν.— Ἐν τῇ 8ῃ § λέγει ἀτοπώτατα ὅτι ἡ Ζωολογία διαιρεῖται εἰς δύο μέρη καὶ ὅτι τὸ πρῶτον πραγματεύεται περὶ τῶν ὀστέων καὶ τῶν ἐξωτερικῶν μερῶν τοῦ σώματος, τὸ δὲ δεύτερον περὶ τῶν ἄλλων λειτουργιῶν αὐτοῦ.— Ἐν τῇ 14ῃ § λέγει ὅτι τὸ μετακάρπιον ἔχει 5 ὀστά τὰ ὁποῖα λέγονται φάλαγγες· ἐνῶ, ὡς γνωστὸν, φάλαγγες καλοῦνται τὰ ὀστά τῶν δακτύλων.— Ἐν § 29ῃ λέγει

ὅτι ἡ καρδία κεῖται κάτωθεν τοῦ ἀριστεροῦ μαστοῦ, καὶ τὸ παραδοξότερον ὅτι «τὸ πλατὺ μέρος τῆς καρδίας εἶναι πρὸς τὰ κάτω. τὸ δὲ δεξιὸν πρὸς τὰ ἄνω», καὶ ὅτι «οἱ σφυγμοὶ φαίνονται εἰς τὰς φλέβας».—Ἐν § 32ῃ καλεῖ τὴν ἀορτὴν πνευμονικὴν ἀρτηρίαν.—Ἐν § 41ῃ λέγει ὅτι «ἡ ἔδρα τῆς γεύσεως εἶναι ἡ γλῶσσα, τὰ χεῖλη, ὁ οὐρανίσκος καὶ ὁ λάρυγξ· ἐνῶ ὁ λάρυγξ εἶναι μέρος τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων καὶ ὄργανον τῆς φωνῆς. — Ἐν § 42ῃ λέγει ὅτι «τὸ αἰσθητήριον ὄργανον τῆς ὀσφρήσεως ἐδρεύει ἐπὶ τῶν ῥωθῶν τῆς ρίνας! — Ἐν § 44ῃ λέγει ὅτι μετὰ τὸ τύμπανον εἶναι τὸ ἐσωτερικὸν οὖς· ἐν ᾧ μετὰ τὸ τύμπανον ἔρχεται τὸ μέσον οὖς. — Ἐν § 45ῃ λέγει ὅτι ὑπάρχουσιν ἀδενίσκοι τινές, οἵτινες κατασκευάζουσι κοὶ ἐκρηγνύουσι τὰ δάκρυα. — Ἐν § 81ῃ λέγει ὅτι τὰ νεῦρα τοῦ ταράνδου χρησιμεύουσιν εἰς κλωστήν. — Ἐν § 90ῃ περὶ τῶν παρασίτων σκωλήκων πραγματευόμενος ὀλίγα καὶ ἡμαρτημένα ἀναφέρει· ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἴπῃ πολλά περὶ τούτων χρησιμώτατα καὶ διδακτικώτατα, τὰ ὅποια πᾶν βιβλίον ζωολογικὸν οὐδέποτε πρέπει νὰ παραλείπη, ἵνα ἐκλείψωσιν αἱ παρά τῷ λαῷ ἐρριζωθεῖσαι ψευδεῖς καὶ πεπλανημένα δοξασίαι περὶ τῶν ἐπιβλαβεστάτων τούτων σκωλήκων.

Β') Ὁ πονήσας, οἷονεὶ ἐπιλαθόμενος ὅτι συγγράφει βιβλίον σκοποῦν τὴν παρά τοῖς πολλοῖς διάδοσιν τῶν ὠφελιμωτέρων καὶ διδακτικωτέρων γνώσεων τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν, παραλείπει πάνυ ἀτόπως πλεῖστα ὅσα στοιχειωδέστατα τῆς ἐπιστήμης παραπέμπων τοὺς ἀναγνώστας εἰς ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια· ἐν ᾧ δὲ κατὰ κόρον χρώμενος τῷ ἀνετωτάτῳ τούτῳ τρόπῳ ἀπαλλάσσεται τῆς ἐρμηνείας οὐσιωδεστάτων τῆς ἐπιστήμης πραγμάτων, ἀπ' ἐναντίας ἐνασμενίζει περιγράφων ἐν ἐκτάσει καὶ ἐπὶ τὸ παραδοξότερον ἄλλα ὅλως ἐπουσιώδη καὶ ἄσχετα πρὸς τὴν ἐπιστήμην, φρονῶν ὅτι διὰ τῶν τοιούτων καθιστᾷ τὸ βιβλίον ἐπαγωγότερον καὶ ὅτι ἐμποιεῖ ποῦ μὲν τὸν θαυμασμόν, ποῦ δὲ τὸν τρόμον καὶ τὴν φρίκην. Ἀναγράφουμεν ἐνταῦθα δείγματα τινὰ ἐκ τούτων, ἐξ ὧν βεβαίως καταδειχθήσεται ὡσαύτως ἡ ματαιοπονία τοῦ πονήσαντος καὶ τὸ ὅλως ἄστοχον τοῦ ἔργου αὐτοῦ.

— Ἐν § 27ῃ τῆς Γεωλογίας ὀλίγα τινὰ περὶ ἀρτεσιανῶν φρεάτων προτάξας ἐπιλέγει «Περὶ τῶν φρεάτων τούτων ἀκριδέστερον θὰ μάθητε, ὅταν προβῆτε κατὰ τὴν ἡλικίαν καὶ διδαχθῆτε ἀνωτέρας γνώσεις.» Ἐν § 5ῃ τῆς Ζωολογίας μετὰ ταξινόμησιν τῶν ζώων ἀπηρχαιωμένην καὶ ἀτελεστάτην λέγει. «Ἡ διδασκαλία περὶ ὅλων τούτων ἐντελῶς καὶ ἀκριβῶς γίνεται εἰς ἄλλα ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, εἰς τὰ ὅποια, ὅταν σὺν Θεῷ φοιτήσητε, θὰ διδαχθῆτε.»— Ἐν § 26ῃ μετὰ βραχέα τινὰ καὶ ἀσυνάρ-

τητα περὶ πέψεως παραπέμπει αὐθις τοὺς ἀναγνώστας εἰς τὰ ἀνώτερα ἐκπαιδευτήρια, ἵνα μάθωσι τὰ κυριώτερα τῆς πέψεως, καὶ ἐπιφέρει ἀμέσως. «Τινὰ τῶν πτηνῶν ἔχουσι πρὸ τοῦ στομάχου πρόλοβον, τὸν ὁποῖον ἔθηκεν ὁ Θεὸς διὰ νὰ χωνεύωνται εὐκολώτερον αἱ τροφαί» καὶ κατωτέρω· «διὰ τί δὲ ὁ Θεὸς διέταξε τοιοῦτοτρόπως τὸν στόμαχον (τῶν μηρουκαστικῶν), θὰ μάθητε βραδύτερον.» — Ἐν § 29ῃ περὶ κυκλοφορίας πραγματευόμενος τὸ αὐτὸ πράττει. — Ἐν § 51ῃ περὶ δράσεως ὀμιλῶν λέγει «Καὶ τοιαῦτα μὲν εἶναι τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ ἐν τοῖς ὀφθαλμοῖς. Τώρα πρέπει νὰ μάθητε καὶ τὴν κατασκευὴν τοῦ ὀφθαλμοῦ.» Ἀπαριθμήσας δὲ ἰτάκτως καὶ δι' ὀλίγων τὰ διάφορα τοῦ ὀφθαλμοῦ μέρη ἐπιλέγει. «Πρὸς τί ὑπάρχει ἡ ἴρις, ὁ φακὸς καὶ τὰ ὑγρά ἐν τῷ ὀφθαλμῷ, προσέτι δὲ πῶς σχηματίζεται εἰς τὸν ὀφθαλμὸν ἡ εἰκὼν τῶν βλεπομένων πραγμάτων καὶ περὶ πολλῶν ἄλλων, θὰ μάθητε βραδύτερον. Ἐν τούτοις ὀφείλετε νὰ εὐχαριστήτε τὸν Ὑψιστὸν ὅτι ἔχετε ὀφθαλμοὺς καὶ βλέπετε.» — Ἐν ἀρχῇ τῆς Γεωλογίας ὀλίγα καὶ ἀσυνάρτητα γράψας περὶ τῆς ἀρχῆς καὶ γενέσεως τῆς Γῆς, πληροὶ παραγράφους ὅλας τοσοῦτων περικοπῶν ἐκ τῆς Ἀρίας Γραφῆς, ὥστε ἀναγινώσκων τις νομίζει ὅτι ἔχει πρὸ ὀφθαλμῶν Κατήχησιν μᾶλλον ἢ Γεωλογίαν. — Ἐν § 21ῃ περαίνει τὰ περὶ σεισμῶν λέγων. «Ἐὰν μικραὶ δονήσεις τῆς Γῆς προξενούσιν ἡμῖν τοσοῦτον τρόμον, ἵποιοι ἄρά γε θὰ ἦναι ὁ τρόμος τῶν ἀσεβῶν κατὰ τὴν δευτέραν τοῦ Κυρίου παρουσίαν, ὅτε τὰ στοιχεῖα θέλουσι διαλυθῆ καὶ ἡ Γῆ καὶ τὰ ἐν αὐτῇ ἔργα θὰ κατακαῶσιν!» — Ἐν § 14ῃ τῆς Γεωλογίας λέγει ὅτι «τὸ κατὰ τὴν Θῆραν νησίδιον Γεώργιος ἐσχηματίσθη πρὸς τιμὴν τοῦ βασιλέως ἰμῶν!» — Ἐν § 23ῃ τῆς Ζωολογίας, μετὰ τὴν περιγραφὴν τοῦ σκελετοῦ προσθεὶς ὅτι «Ὁ Θεός, δὲν ἠρκέσθη εἰς ταῦτα μόνον, ἀλλὰ περιέβαλε τὸ σῶμα τοῦ ἀνθρώπου διὰ δέρματος, ἐπιδερμίδος καὶ τριχῶν, ὅπου ἦτο ἀνάγκη . . . ἐπιλέγει «Πλέον τῶν διακοσίων ἑκατομμυρίων πόρων ἔχομεν ἐπὶ τοῦ δέρματος! Ἐκατὸν δὲ χιλιάδες ἑκατομμυρίων λεπίδες καλύπτουσι τὸ δέριμα καὶ ἀποτελοῦσι τὴν ἐπιδερμίδα! Ὅποια θαυμαστὴ ποικιλία καὶ ἔξοχος πρόνοια τοῦ Ὑψίστου!» Καὶ πάλιν κατωτέρω ἀτελέστατα καὶ ἴσως ἐσφαλμένως περιγράφας τὰ περὶ κυκλοφορίας τοῦ αἵματος ἔκρινεν καὶ τῶν ὧν οὐκ ἄνευ νὰ παραβάλη τοὺς παλμοὺς τῆς καρδίας πρὸς τοὺς τύπους τοῦ ὥρολογίου καὶ νὰ εὕρη μαθηματικῶς ὅτι ἡ καρδία κτυπᾷ 14,104,000 φορὰς ἐν διαστήματι 100 ἐτῶν.»

Τὸ δεύτερον βιβλίον ἐπιγράφεται «Scientia amica est omnibus.»

Τὸ πόνημα τοῦτο ἐκ πρώτης ὄψεως ἐφάνη ἡμῖν παρέχον ἐλπίδα τινὰ

ἐπιτυχίας· καθότι ὁ συγγραφέας, καλῶς ποιῶν, προέταξε τοῦ ὅλου ἔργου γνώσεις τινὰς προεισαγωγικάς ἐκ τῆς γεωμετρίας καὶ τῆς φυσικῆς, ὅπως καταστήσῃ εὐληπτα καὶ προσιτὰ τοῖς πολλοῖς τὰ ἐν τῇ ἀστρονομίᾳ καὶ τῇ Μετεωρολογίᾳ περιεχόμενα, πρὸς δὲ τούτοις καὶ τὰ δύο πρῶτα μέρη τοῦ πονήματος, ἡ ἀστρονομία δὴ καὶ ἡ μετεωρολογία, καθόλου εἰπεῖν, φαίνονται πως κάλλιον τῆς φυσικῆς ἱστορίας ἐπεξεργασμένα καὶ ἠδύναντο ἴσως διὰ τινων διορθώσεων νὰ γίνωσι χρήσιμα· ἐξετάσαντες ὁμῶς ἐπιμελῶς καὶ τὰ λοιπὰ μέρη τοῦ συγγράμματος ἐπίεσθημεν ὅτι καὶ τὸ πόνημα τοῦτο, οὐ μόνον δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένον ἐπιστημονικῶν σφαλμάτων, ἀπερ ἠδυνάμεθα ἴσως ἐπιεικῶς κρίνοντες νὰ παραβλέψωμεν, παραινούντες τὸν συγγραφέα τὰ δέοντα, ἀλλὰ περιέχει καὶ ἐλλείψεις σπουδαιότητας, αἵτινες καθιστῶσι τὸ ὅλον τοῦ ἔργου ἐντελῶς ἄχρηστον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγωνοθέτου. Ἰστέον δὲ ὅτι ταῦτα λέγοντες οὐδόλως λαμβάνομεν ὑπ' ὄψει τὰ πολυπληθέστατα καὶ ἀφόρητα περὶ τὴν ὀρθογραφίαν ἀμαρτήματα, ὡς καὶ τὸ ἐν πολλοῖς χυδαῖον τῆς γλώσσης. Καὶ περὶ μὲν τῶν ἀμαρτημάτων τούτων ἀρκούμεθα λέγοντες ἐνταῦθα τοῦτο μόνον ὅτι αἱ πλεῖσαι σελίδες τοῦ ἔργου περιέχουσι κατὰ μέσον ὄρον 5—6 τοιαῦτα, καὶ τούτων τινὰ ἀδρομερέστατα, ἐξ ὧν καταφαίνεται ἡ πολλὴ περὶ τὰ στοιχεῖα τῆς γλώσσης ἀμαθία τοῦ συγγραφέαντος. Ἐκ δὲ τῶν ἐπιστημονικῶν ἀμαρτημάτων τοῦ πονήματος ἀναγράφομεν ἔδω ὀλίγα τινὰ τὰ ἐξῆς.

— Ἐν σελ. 41 ἡ λέγει ὅτι τὰ μεταλλεῖα εἶναι ὅπαι βαθεῖαι· ἐνῶ δὲν ἔχει οὕτω πάντοτε.— Αὐτόθι ἀπαντᾷ ὡσαύτως καὶ ἡ ἐσφαλμένη καὶ ἄτοπος διαστολὴ μεταξὺ μετάλλου καὶ ὀρυκτοῦ, πρὸς δὲ καὶ οἱ ἀτελεῖς ὀρισμοὶ τῆς ὀρυκτολογίας καὶ τῆς γεωλογίας, περὶ ἧς λέγει τοῦτο μόνον ὅτι «καταγίνεται μὲ τὸ ἐσωτερικὸν τῆς Γῆς.»— Ἐν σελ. 42 λέγει «Ἰλη τις λέγεται ἀπολιθωμένη» ἐνῶ ἔπρεπε νὰ εἴπη ὀργανικὸν σῶμα κτλ.— Ἐν σελ. 50 λέγει ὅτι ὁ χαλκοπυρίτης εἶναι κίτρινος· ἐνῶ ἔχει χρῶμα βαθὺ κίτρινον ἀποκλίνον μᾶλλον πρὸς τὸ τοῦ χρυσομήλου, ὁ σιδηροπυρίτης ἔχει χρῶμα κίτρινον.— Ἐν σελ. 52 ἡ λέγει ὅτι ὁ ἄργυρος καθαρίζεται διὰ τῆς κατατμήσεως καὶ πλύσεως μετέπειτα, ἐνῶ συνηθέστερον καθαρίζεται διὰ τῆς προσθήκης ὑδραργύρου ἢ μολύβδου.— Ἐν σελ. 60 ἡ λέγει ὅτι τὸ ἀσβεστόγαλα χρησιμεύει ὅπως δώσῃ στερεότητα εἰς τὰ δένδρα, ἐνῶ χρησιμεύει ὅπως προφυλάξῃ αὐτὰ ἀπὸ τῶν ἐντόμων.— Ἐν σελ. 67 ἡ λέγει ὅτι τὰ στόματα τῶν φύλλων εὐρίσκονται εἰς τὴν κάτω ἐπιφάνειαν τῶν φύλλων, ἐνῶ καὶ ἡ ἄνω ἐπιφάνεια ἔχει τοιαῦτα.— Ἐν σελ. 78 ἡ τὴν παραθαλασσίαν πίτυν, μεταφράζων κακῶς τὸ Γαλλικὸν *Pin maritime* ἢ τὸ λατινικὸν *Pinus maritima*, ἀποκαλεῖ *Ναυτικὴν πεύκην*. (Κατὰ τὸν συγγραφέα

λοιπὸν καὶ τὸ *Alpes maritimes* πρέπει νὰ μεταφρασθῆ *Ναυτικαὶ Ἀλ-
πεις*).—Ἐν σελ. 90ῃ λέγει ὅτι ἡ μαντζουράνα βραζομένη δίδει μαλακτι-
κὸν ποτόν. — Ἐνταῦθα προσθετέον ὅτι ὁ συγγραφεὺς ἐπιλαθόμενος ὅτι
γράφει βιβλίον πρὸς χρῆσιν καὶ μόρφωσιν τοῦ λαοῦ καὶ τῶν παιδῶν ὑπε-
ρακοντίζει καὶ τῶν τολμηροτέρων θεωριῶν τὰ πορίσματα λέγων ἐν σελ.
100ῃ ὅτι «*ἡ θέλησις ἡμῶν πηγάζει ἐκ τοῦ ἐγκεφάλου,*» καὶ ὅτι «*ὁ ἐγ-
κέφαλος ἐκφράζει τὴν θέλησίν του.*»

Καὶ ταῦτα μὲν οὕτω. Τὰς δὲ ἐλλείψεις τοῦ ἐν λόγῳ ἔργου, αἵτινες κα-
θιστῶσιν αὐτὸ ὅλως ἀκατάλληλον πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦ ἀγωνοθέτου συνο-
ψίζομεν ὧδε :

1) Τὸ πόνημα τοῦτο στερεῖται ὅλως ἐπιστημονικῆς χροιᾶς, ἅτε τῆς
ὕλης κατ' ἐκλογὴν συντεταγμένης ἄνευ ἀκριβοῦς τινος κατὰ τὸ μᾶλλον
ἢ ἥττον καὶ ἐπιστημονικῆς ταξινομήσεως καὶ ὑπαγωγῆς τῶν φυτῶν καὶ
τῶν ζώων εἰς ὁμοταξίας, τάξεις κτλ. ἐλλείψει δὲ ταύτης τὸ ἔργον
ἀποβαίνει ἐν ταῖς περιγραφαῖς τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν λεξικὸν μᾶλλον
ξηρὸν καὶ μονότονον, ἐνῶ ἀναγράφονται καὶ τινὰ χρήσιμα μὲν καὶ γνω-
στὰ παρὰ τοῖς λαοῖς, ἐξ ὧν ἀρύεται ταῦτα ὁ συγγραφεὺς, ἄχρηστα δὲ
παρ' ἡμῖν καὶ τοῖς πολλοῖς ἄγνωστα, ἀπ' ἐναντίας δὲ παραλείπονται ἄλλα
πολύχρηστα καὶ κοινότατα παρ' ἡμῖν. Οὕτω λ. χ. ἐν σελίδι 73 ἀναγρά-
φεται μὲν τὸ ἐρυθρὸν λάχανον, δι' οὗ, ὡς λέγει, «*ἐν Γερμανίᾳ κατα-
σκευάζουσι τὴν περίφημον λαχαναρμιᾶν (σουκρούταν),*» οὐδεὶς δὲ οὐδαμοῦ
λόγος γίνεται περὶ ἰβίσκου τοῦ ἐδωδίμου (μπαμίας), οὔτε περὶ τοῦ λυκο-
περσίου (τομάτας), οὔτε περὶ στρύχνου τοῦ ἐδωδίκου (μελιντζάνας).

2) Τὸ ὅλον ἔργον ἐκτυπούμενον δὲν ὑπερβαίνει τὰ τέσσαρα τυπογρα-
φικὰ φύλλα, ἐν ᾧ ὁ ὅρος τοῦ διαγωνίσματος ἀπαιτεῖ 5—6 τοιαῦτα.

3) Πλὴν τοῦ ἐν σελ. 41ῃ ὀρισμοῦ τῆς Γεωλογίας, περὶ οὗ ἀνωτέρω ἐγέ-
νετο λόγος, ὁ συγγραφεὺς ἀγνοοῦμεν τί παθῶν ἀπέκλεισε τέλος τοῦ βι-
βλίου τὴν Γεωλογίαν, τὸν σπουδαιότατον τοῦτον κλάδον τῆς Φυσικῆς
ἱστορίας, οὐδένα οὐδαμοῦ ἀλλαχοῦ λόγον περὶ ταύτης ποιοῦμενος, ἐναν-
τίον τοῦ ῥητοῦ τοῦ διαγωνίσματος ὄρου.

Τὸ τρίτον πόνημα φέρει ἐπιγραφὴν :

«*Θεὸς ἐντὶ αὐτὸς ἀρχὰ καὶ πρῶτον
θεῖος δὲ ὁ κόσμος καὶ τὰ ἐν αὐτῷ διευόμενα.*»

Τὸ πόνημα τοῦτο εἶναι ὁμολογουμένως ὑπέρτερον τῶν προηγουμένων ὑπὸ